

2024

Flador och glon i Larsmo och Eugmo

Innehåll

1. Inledning.....	2
2. Lagstiftning och direktiv som berör flador och glon	2
3. Omfattning av utredningen	3
4. Definitioner	4
5. Metoder	4
6. Resultat: Flador och glon i Larsmo (VL 2 kap 11 §)	5
7. Litteratur	7

Utredningen har gjorts av FM biolog Carina Rönn, Vasa 2024

1. Inledning

Flador är havsvikar som karakteriseras av en grundare bottenströskel i inloppet, med landhöjningen blir de så småningom helt avsnörda från havet. Flador och glon är typisk för landhöjningskusten. Flador indelas i olika utvecklingsstadier beroende på hur avsnörda de är från havet från förflada till glo (bild 1). Den sista utvecklingsfasen är en kustnära sjö (glosjö) som inte mera är påverkad av havsvatten (Saarinen 2019) medan de grundare vattenbassängerna växer igen och bildar så småningom en torvmarksmiljö. Flador och glon kan förekomma som enskilda objekt eller i ett system som omfattar de olika utvecklingsstadierna i en flada-glo-glosjö-serie.

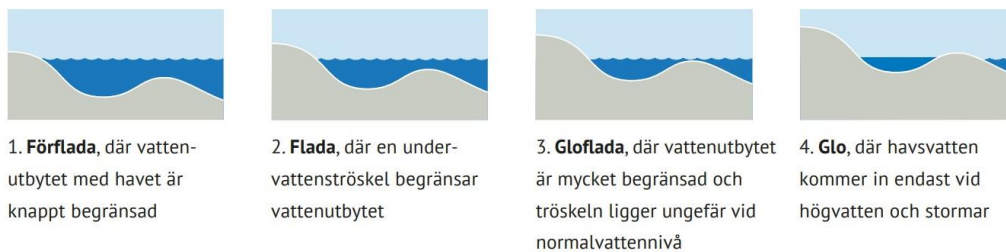

Bild 1. Bilden är från Kvarken Flada-projektets rapport "Restaurering av grunda kustmiljöer i Kvarken" och visar en översikt av de olika utvecklingsstadierna från förflada till glo, beroende på hur avsnörd vattenbassängen är från havet.

Strukturellt betyder bottenströskeln i mynningen ett långsammare vattenutbyte med utanföriggande havsområde. Bottenströskeln bestämmer även vattenbassängens lågvattennivå och ger en temperaturmässigt stabilare vattenmiljö. Fladornas skyddade läge, näringsrika och varma vatten gör att de har en hög biologisk mångfald och de spelar en betydelsefull roll för många arter i kustens ekosystem. Vegetationen i avsnörda havsvikar är ofta riklig och har en betydelsefull funktion för fiskar, insekter, fåglar och groddjur. För de vårlekande fiskarna spelar flador och glon en speciellt viktig roll som lekplats och uppväxtplats för fiskyngel, där vegetationen erbjuder både underlag för rommen och skydd för ynglen. En stabil och varma miljö med gott om skydd och mat gör att fiskynglen växer snabbt, vilket ökar deras överlevnad.

I skärgården är naturtypen utsatt för en kontinuerlig förändring p.g.a. landhöjning och mänsklig påverkan. Även människan drar nytta av fladornas skyddade läge och den mänskliga aktiviteterna yttrar sig i form av strandbyggande, bryggor, båttrafik, vägar och muddringar. Den allvarligaste effekten för fladans miljö och funktion har muddring av fladans tröskelområde, eftersom den påverkar vattenutbytet mellan fladan och havet och därmed vattentemperaturen inne i fladan. I sin allvarligaste form kan en muddring helt ödelägga en flada eller ett glo genom en kraftig sänkning av vattennivån och påföljande torrläggning av de grundare strandområdena. Även byggande av vägar på fel sätt kan störa glons tillrinningsområde eller fiskens vandring upp i vattendraget.

2. Lagstiftning och direktiv som berör flador och glon

Vattenlagen 2 kapitel 11 § förbjuder äventyrande av de naturliga förhållandena i flador och glon på högst 10 hektar.

Flador är en Östersjövariant av EU:s Natura 2000 naturtyp kustnära laguner (kod 1150). Att naturtypen ingår i EU:s naturdirektiv betyder att den är viktig naturtyp, som riskerar att försvinna eller är typisk för ett mindre geografiskt område. Naturtypen ingår därför i Natura 2000 nätverket.

I utvärderingen av naturtypers hotgrad (LUTU-klassificeringen) klassas flador och glon som sårbara (VU) (Kontula & Raunio 2018). Det största hotet mot dem anses vara vattenbyggande samt övergödning av vatten. Som hotade räknas naturtyper med statusen CR, EN eller VU.

Omedelbara skogliga närmiljöer till glon, rännilar och bäckar omfattas av skogslagens 10 § definition på särskilt viktiga livsmiljöer. Omkring kustnära sjöar och glon kan det även finnas torvmarksmiljöer som omfattas av skogslagen.

I flador och glon eller i dess omedelbara närhet kan det förekomma skyddade naturtyper enligt 64 § Naturvårdslagen (9/2023). Dyliga naturtyper är t.ex. klibbalsskogar och skyddade kransalgsbottnar. Naturtypen skyddade kransalgsängar anses som sårbar (VU) och förekommer speciellt i senare utvecklingsstadier av flador.

Åkergrödan utnyttjar glon som lek miljö. Den är upptagen i EUs habitatdirektiv, bilaga IV och enligt naturvårdslagens 78 § (9/2023) är det förbjudet att förstöra eller försvaga dess föröknings- och rastplatser. Enligt naturvårdsförordningens 10 § hör åkergrödan till de djurarter som kräver ett strikt skydd

3. Omfattning av utredningen

Det finns olika tolkningar om vad som borde räknas till en flada, eller till vilket utvecklingsstadium en flada hör (Mikkola 2019). Syftet med denna rapport är dock att utreda flador och glon som omfattas av Vattenlagens 2 kapitel 11 § om skydd av vissa naturtyper d.v.s. flador och glon på högst 10 hektar (se faktarutan) och som är i naturtillstånd eller i ett naturliknande tillstånd.

11 §

Skydd av vissa naturtyper

Det är förbjudet att äventyra de naturliga förhållandena i flador eller glon på högst tio hektar eller källor eller, någon annanstans än i landskapet Lappland, tjärnar eller sjöar på högst en hektar eller rännilar.

Tillståndsmyndigheten kan i enskilda fall på ansökan bevilja undantag från förbudet i 1 mom., om målen för skyddet av de typer av vattennatur som nämns i momentet inte avsevärt äventyras. Om ett projekt för vilket tillstånd enligt denna lag har sökts har sådana följder som avses i 1 mom., ska frågan om beviljande av undantag prövas på tjänstens vägnar i samband med tillståndsärendet. I fråga om undantag gäller i tillämpliga delar det som föreskrivs om tillstånd som tillståndsmyndigheten beviljat.

Utredningen görs för uppdateringen av Larsmo strandgeneralplan. Geografiskt omfattar rapporten därför endast Larsmo kommun och kustområdet som ingår i strandgeneralplanering.

4. Definitioner

Flada, är en avsnörd havsvik eller ett avskärmat sund där vattenutbytet med havet är begränsat av en eller flera grundare bottentrösklar. En tröskel kan bestå av moränryggar, grynnor, stenar, sandbankar och i de senare utvecklingsskedena också av vassväxtlighet. Naturtypen anses börja där bottentröskeln identifieras. En fladas vattenstånd varierar med havsvattennivån men med en viss fördröjning. I takt med landhöjningen når tröskeln närmare vattenytan och vattenutbytet med havet minskar. Förflador är ofta större helheter över 10 ha stora och de är inte heller i övrigt skyddade.

Gloflada, är ett utvecklingsskede mellan flada och glo. Öppningen till havet är grund och vanligen vassbevuxen. Tröskeln ligger strax under havsvattennivån och har en starkt begränsande effekt på vattenutbytet med havet och definierar lågvattennivån i fladan. Gloflador är definitionsmässigt enligt vattenlagen en flada.

Glo, ett glo är endast tidvis i kontakt med havet. Impulser av havsvatten sker sporadiskt och endast vid högvattenstånd. Vattnet är vanligen utsötat eller sött. Glon är vanligen grunda d.v.s. 0,5-2 m och kan vara förbundna med havet via en rännil eller en bäck. Vattennivån i bassängen ligger över havsvattennivån vid normalvattennivån. Medelhögvattennivån i Kvarken ligger kring 0,74 m och högsta uppmätta havsvattennivån 1,44 m. Det finns dock inte i lagstiftningen någon exakt definierad gräns för när ett glo upphör att vara ett glo och övergår till en sjö. Eftersom tidvis kontakt med havet, är ett av kriterierna för ett glo, kan det bero på omständigheter som avstånd från havet, utloppets nivå eller förekomst av moränryggar.

Naturtillstånd, en naturtyp i naturtillstånd eller i ett därmed jämförbart tillstånd. Ingreppen i objektets naturtillstånd har varit obetydliga och inte nämnvärt ändrat på vattendragets morfologi eller funktion.

Naturliknande tillstånd, ett objekt anses vara i ett naturliknande tillstånd ifall ingreppen varit småskaliga och med enkla medel kan återställas eller att ett objekt med tiden själv kan återgå till naturtillstånd.

5. Metoder

Rapportens beskrivning och utredningen av flador och glon baserar sig på kartmaterial samt genomgång av befintliga rapporter, undersökningar och restaureringsplaner.

Resultatet presenteras i tabellform (bilaga 1) samt kartor varav framgår objektens läge. Rapporten presenterar flador och glon som åtnjuter skydd enligt vattenlagens 2 kapitel 11 §. De flador och glon som utsatts för sådan påverkan att de inte mera är i ett naturliknande tillstånd eller inte anses vara möjliga att restaurera, ingår inte i rapporten, eftersom de är objekt som inte förpliktar till skydd enligt Vattenlagens 11 §. I rapporten och på kartan har inte heller medtagits de flador och glon som finns inom naturskyddsområden. Mindre avsnörda vattendragen i Larsmosjön anses inte uppfylla kriterierna för flador och glon, eftersom Larsmosjön är en reglerad sötvattensbassäng, som står utanför påverkan av havsvatten.

6. Resultat: Flador och glon i Larsmo och Eugmo (enligt VL 2 kap 11 §)

Resultaten presenteras i tabellform i tabell 1 och på karta 1, av kartan framgår objektets läge. I tabellen presenteras objektets typ (flada, glo), plats samt deras naturtillstånd. Kartmaterialet har även levererats i vektorformat. Numreringen på kartorna hänvisar till objektets nummer i tabell 1.

Karta 1. Översiktskarta, objekten är numrerade från 1-35.

Tabell 1. Flador och glon mindre än 10 hektar inom det område som omfattas av strandgeneralplaneringen i Larsmo kommun.

Nr	Typ	Plats	Namn	Naturtillstånd
1	glo	Blemsören	Djupviken	naturtillstånd
2	glo	Gubbasören		naturtillstånd
3	flada	Lövskäret		naturtillstånd
4	glo	Liljasberget		naturtillstånd
5	flada	Stora Grundören/Vattungarna		naturtillstånd
6	flada	Grisselörsgrundet		naturtillstånd
7	flada	Stora Grundören östra		naturtillstånd
8	flada	Tolvmangrundet/Hannulagrundet		naturtillstånd
9	flada	Tolvmangrundet/Finnasgrundet		naturtillstånd
10	glo	Tolvmangrundet/Långören		naturtillstånd
11	flada	Sandvattungen		naturtillstånd
12	flada	Stora vattungen		naturtillstånd
13	flada	Likörsgrundet		naturtillstånd
14	glo	Likörsgrundet		naturtillstånd
15	flada	Svartvikören		naturtillstånd
16	flada	enträdesskäret		naturliknande/väg
17	glo	Lilla Båtholmen		naturtillstånd
18	glo	Sonamo	Fjälholmsflag	påverkad av reglering
19	flada	Viss	Sjöbodviken	naturliknande/ muddervall
20	flada	Bergskäret		naturliknande/muddring
21	glo	Långreveln		naturtillstånd
22	flada	Byrkholmen		naturtillstånd
23	flada	Björkklubban		naturtillstånd
24	flada	Borgnabban		naturtillstånd/väg över utloppet
25	flada	Enbuskören-Lusön		naturtillstånd
26	flada	Enbuskören		naturtillstånd
27	glo	Fallskäret	Fallskärsmindet	naturtillstånd?
28	flada+glo	Stora Lusön		naturtillstånd/muddring?
29	flada	Lusögrundet		naturliknande/muddring?
30	glo	Kittsön östra		naturtillstånd
31	glo	Kittsön östra		naturtillstånd
32	flada	Börsskärsgrynnorna		naturtillstånd
33	flada	Södra Hamnskäret		naturtillstånd
34	glon	Långreveln-Äspskäret		naturtillstånd
35	glo	Äspskäret		naturtillstånd

7. Litteratur

Kontula, T. ja A. Raunio (toim.) 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018: Luontotyyppien punainen kirja. Suomen ympäristö 5/2018

Mikkola, R., Bäck, A., Saarinen, A., Haapamäki J. & J. Berglund (2021). Kvarkens flador och deras tillstånd. Delrapport inom Interreg Botnia Atlantica projekt Kvarken Flada. 74 s. www.kvarkenflada.org

Rönn C, Wistbacka R, Nyqvist M. 2023. De kustnära småvattnen som fisklekplatser i Österbotten och Mellersta Österbotten 2020-2022. Österbottens Fiskarförbund.

Saarinen, A., Veneranta L., Berglund J., Bergström, U., Donadi, S., Bäck, A. & Långnabba A. (2021). Fiskyngelproduktion i grunda avsnörda havsvikar – Metoder och resultat från projektet Kvarken Flada. Delrapport inom Interreg Botnia Atlantica projekt Kvarken Flada. 153 s. www.kvarkenflada.org

SeaGis karttjänst - Kvarken flada kartmaterial

Vattenlagen 587/2011

www.kvarkenflada.org, Faktablad till rapporten ”Fiskyngelproduktion i grunda avsnörda havsvikar”